

KAYSERİ'DEN KAÇIRILAN ÇOK ÇOK ÖNEMLİ ESERLER Halit Erkiletliođlu

- 1- Kültepe Eserleri ve Aşka ŞİPA Tableti Yurtdışı ve Ankara Anadolu Med. Müzesi
- 2- Anisa Tableti Berlin Müzesi
- 3- Zeus Heykelciği Boston Müzesi
- 4- Commodus Madalyonu Özel Koleksiyon
- 5- Septimus Severus Sikkesi Özel Koleksiyon

KÜLTEPE PİŞMİŞ TOPRAK TABLETLERİ VE AŞKA ŞİPA TABLETİ

1893-1894 yıllarından itibaren Karahöyük Köyü'nde yabancı ve yerli arkeologlar tarafından yapılan kazılarda çıkarılan obje ve tabletler, Kayseri tarihinin en eski ve ana belgeleridir. Sayıları 23 500 civarında olan bu çok değerli parçaların bir kısmı 1893 yılında ilk araştırmayı yapan Ernst Chantre'den itibaren birçok yabancı tarafından ya kazı yapılarak ya da köylülerden satın alınarak yurt dışına kaçırılmış, büyük bölümü de Ankara Anadolu Medeniyetleri Müzesi'nde teşhir edilmekte veya depolarını doldurmaktadır. Kayseri topraklarının ayrılmaz parçaları olan bu eserler arasında biri Ankara Anadolu Medeniyetleri Müzesi'nde diğeri de yurt dışına kaçırılmış olan Erciyes Dağının bilinen ilk adını ihtiva eden iki adet **AŞKA ŞİPA** tableti de bulunmaktadır.

Yurt dışında ve Ankara Anadolu Medeniyetleri Müzesi'nde bulunan Kültepe eserlerinin çıktığı topraklara kavuşturulması ve Kültepe Müzesi'nde teşhir edilmesi şu anda kadim Kayseri Şehri'nin vazgeçilmez hakkıdır.

(Fotoğraf Kültepe Kazı Bakanı Sn. Fikri Kulakoğlu tarafından gönderilmiştir.)

©Tüm hakları saklıdır. Yazılı izin alınmadan basılamaz, çoğaltılamaz, kopyalanamaz, dağıtılamaz. Sadece kaynak göstermek kaydı ile atıfta bulunulabilir.

ANISA BRONZ TABLETİ – HELENİSTİK DÖNEM (BERLİN MUSEUM)

Anisa, Kayseri'ye 22 km uzaklıktaki Kültepe-Karahöyük mevkiinde bulunan eski bir Kapadokya kentiydi. MÖ 19. yüzyıla ait Asur metinlerinde bahsedilen Hitit kenti Kaniş'in Helenistik dönemdeki adıdır. MÖ 3. yüzyıla ait bir şehir parasında adı geçen Anisa ismine dayanarak bu tabletin de Helenistik döneme ait olduğu anlaşılmaktadır. Ayrıca Kültepe-Karahöyük'te keşfedilen, çevre kabartma dekorla çevrelenmiş bu bronz levha üzerine Grekçe oyulmuş εἰς ἄριστον (eşitsiz) yazısı da bu bilgiyi kanıtlamaktadır. Anisa kentinin MÖ 2. yüzyılın sonu veya 1. yüzyılın başlarında Kappadokya Kralı V. Ariarathes (M Ö 163-131) dönemine tarihlenen ferman olduğu kesinleşmiştir (MÖ 160-150?)

Kültepe Kazı Başkanı Prof. Dr. Fikri Kulakoğlu, **Anisa Levhasındaki** yazılan ferman ile Anisa yöneticisi Abbasoğlu Apollonios'un Anisa'daki belediye meclisi ve halk meclisi tarafından "hayırsever" unvanıyla ödüllendirildiğini, kararının yazıldığı bu tabletin ve kentteki "Astarte Tapınağı'na" asılmasına da karar verildiğini, yapılan kazı ve incelemelerin Kültepe'de yapılar, heykeltıraş eserler ve seramiklerin de yerde depolandığı yoğun bir Helenistik Dönem yerleşiminin ortaya çıktığını, böylece alanın en ilgi çekici bölümünün "Helenistik dönem" yani MÖ. 300'lü yıllar ve sonraki dönemlerden olduğunu kaydetmektedir.

Anisa Tabletinin Önemi

Bu tablet, Kaniş'in Mazaka ve Eusebeia yanında Kappadokya Krallığı'nın önemli bir şehri olarak Milât yıllarına kadar varlığını sürdürdüğünü Kapadokya kralı Ariarathes'in (M Ö 163-131) ülkenin diğer şehirlerinde olduğu gibi Anisa'da da yeni bir anayasa uyguladığını ve

©Tüm hakları saklıdır. Yazılı izin alınmadan basılamaz, çoğaltılamaz, kopyalanamaz, dağıtılamaz. Sadece kaynak göstermek kaydı ile atıfta bulunulabilir.

resmî yazışmalarda Grekçe kullanıldığını kanıtlayan belge özelliğini taşımakta ve şehirde Astarte¹ isimli bir tapınakta saklandığı bildirilmektedir.

Antik Anadolu'nun tarihine ışık tutan bu değerli eser, o dönem metal işçiliği ve yazı teknikleri bakımından önemli ipucu sunmaktadır. Bu türlü yazıtların, antik dillerin çözülmesi, tarihi olayların ve kişilerin anlaşılmasına yardımcı olduğu muhakkaktır.

Kayseri tarihi bakımından bu kadar önem taşıyan tabletin, ana yurduna iadesi için Turizm Bakanlığı'nın gereken çalışmaları yapması gerektiği, bu gerçekleşemediği takdirde hiç olmazsa plâkanın bir kopyasının temin edilerek Kültepe Müzesi'nde sergilenmesinin sağlanması çok önemlidir.

BOSTON ART MÜZEUM'A KAÇIRILAN TANRI ZEUS VE ELİNDE ERCİYES' HEYKELİ (Roma İmparatorluğu Dönemi)

Kayseri'de bulunup bir defineci tarafından önce İstanbul'da bir eski eser kaçakçısına satılan ve ondan da Amerika'ya satılan bu muhteşem eser, şu anda Boston Art Müzeum'da sergilenmektedir.

Boston Art Museum

---

¹ **Astarte** , batı samilerde yer alan bereket ve verimlilik tanrıçası. Astarte'nin köken ve fonksiyon olarak İştâr'dan geldiği düşünülmektedir. Babil mitolojisinde Salambo olarak anılır. Astarte genel olarak bereket, cinsellik ve savaşla bağdaştırılırdı. Sembolleri arasında aslan, at, sfenks, güvercin, ceylan, kaplumbağa ve içerisinde yıldız (Venüs) olan bir halka sayılabilir. Astarte'nin Ay'ın hareketlerini, bütün bitki ve hayvanların yaşamını ve büyümelerini denetlediğine inanılırdı. İnsanlar onun, yeni ekinlerin yetişmesine, insanların ve hayvanların doğumlarına yardım ettiğini düşünürlerdi.

Oturan tanrı Zeus heykelciği, Zeus, sırtını ve sol omzunu örten, kalçalarının, bacaklarının ve sandaletlerinin etrafına gevşek bir şekilde düşen bir himation² giyiyor. Sol el, eksik bir nesneyi (muhtemelen bir asa?) tutmak için parmaklar bükülmüş şekilde kaldırılmıştır ve sağ el, dört ucunda küreler bulunan dört yüzlü bir özellik sunacak şekilde uzatılmıştır. Piramit ise Erciyes (Argaios) Dağı'nı temsil etmektedir.

Roma Dönemine ait bu nadir heykelin de uluslararası hukukî yollarla muhakkak ana yurdu olan Kayseri'ye dönmesi sağlanmalıdır.

COMMODOUS MADALYONU

Commodus, M.S. 177-192. Madalyon, AE, 60x9 mm, 206 gr. Roma, . Yüzünde: Commodus'un çıplak üstü, elinde üzerinde Nike olan bir küre, altta ise Jupiter'in atribüsü olan yıldırım şeklinde ok bulunmaktadır.

Diğer yüzünde: Üstte; TSOF yazısı vardır. "Üçüncü Roma Atölyesinde basıldı"? veya "herşeyin mutlu geçtiği zamanlar anısına" diye tefsir edilebilecek "Tempus Saeculorum Felicia Omnia" ibaresindeki kelimelerin baş harfleridir ?

Argaios (Erciyes) Dağı'nın tabanında büyük kayalar (solda ve sağda), dağın sırtları ve zirvede daha küçük kayalar, merkezde kutsal mağara, en üstte, çıplak beline bir pelerin sarmış ve dizginleri tutan; bir erkek savaşçı (Commodus?) tarafından yönlendirilerek koşan dört at, soldaki yamaçta, iki ağaç arasında, bir süvari (Phosphoros / Lucifer, Sabah Yıldızı?) yukarı sola doğru koşuyor, uzanmış sol elinde uzun bir meşale tutuyor, sağdaki yamaçta, yine iki ağaç arasında, bir süvari (Hesperos, Akşam Yıldızı?) aşağı doğru koşarak sağ elinde bir fener

²**Himation:** Arkaik dönemden başlayarak Helenistik Dönem boyunca Yunan kadın ve erkeklerin bedenlerine sardıkları bol, uzun giysi.

Çok büyük dikdörtgen bir kumaş biçiminde olan himation, çeşitli dönemlerde şal, pelerin ya da türban gibi değişik biçimlerde kullanılmıştır.

©Tüm hakları saklıdır. Yazılı izin alınmadan basılamaz, çoğaltılamaz, kopyalanamaz, dağıtılamaz. Sadece kaynak göstermek kaydı ile atıfta bulunulabilir.

tutuyor. Mağaradan sola doğru dökülen bir yolakta sağa doğru koşmakta olan iki köpek?, en altta ortada ise **omphalos**³ kayası (Dünya'nın merkezi sayılan ve Apollon'un kutsal taşı sayılan kaya) Bu kayalar arasında yukarı doğru uzanan ve kutsal taşı koruyan iki timsah, iki kenarda sağa ve sola doğru 7 adet altı köşeli yıldız bulunmaktadır.

(Kayseri'de bir temel kazısında bulunduğu söylenen bu nadir madalyon, 2000 yılında yurt dışına kaçırılmış ve 2019 yılında yapılan bir açık artırma sonucunda astronomik bir meblağa bir koleksiyonere satılmıştır.) Bu nadir parça da mahakkak Kayseri Müzesine kazandırılmalıdır.

SEPTIMIUS SEVERUS SIKKESİ

Roma imparatoru Septimius Severus'un (M S 193-211) Kayseri Darphanesinde bastırılan nadir gümüş sikkesi Kayseri tarihi bakımından önem taşımaktadır. Zira bu sikkenin arka yüzünde dört katlı bir tapınak görülmektedir.

Caesarea-Eusebia. Septimius Severus, 193-211. Drahmi (Gümüş, 18 mm 3,23 g..

Yüzü: 16 = yıl: 207/8. AY K Λ CEIT CEOYHPOC Septimius Severus'un sağa bakan çelenkli başı/ Diğer yüzü: Ortada dört katlı bir tapınak. Etrafında; MHTPO KAICAP NCOZK / ET IÇ

Merkezi dikdörtgen girişi ve üstünde yarım daire biçimli penceresi olan dört katmanlı konik taş bina; sola ve sağa, kürelerle kaplı sütunlar görülmektedir.

³ Genellikle Apollon Tapınaklarında bulunan ve evrenin tam merkezini gösterdiğine inanılan omphalos (göbek) adlı kutsal taşdır. Titan Kronos tarafından yutulan taş olduğu söylenir, Zeus'u simgelediği düşünülür.

©Tüm hakları saklıdır. Yazılı izin alınmadan basılamaz, çoğaltılamaz, kopyalanamaz, dağıtılamaz. Sadece kaynak göstermek kaydı ile atıfta bulunulabilir.

Bu son derece sıra dışı paranın arka yüzündeki anıtı **Baitylos**⁴ olarak tanımlayan yazarlar olsa da bu geçerli olamaz. Zira baetiller (kutsal taşlar), madenî paramızın üzerinde tasvir edilen girişi ve penceresi olan karmaşık dört katmanlı taş yapı gibi yapılar olmayıp, daha basit taş kütleleridir. Ne yazık ki yapının kesin amacını bilmiyoruz, ancak standartlar veya sütunlar üzerindeki yan küreler bir kült binasını (Pagan tapınağı) işaret ediyor. Her halükârda, bu konu, Caesarea-Eusebia darphanesinde basılan sikkeler arasında en nadir olanlardan biridir.

Septimius Severus'un başka bir sikkesinde de bu tapınağı Erciyes'in zirvesinde ya bir bulut halkası içinde ya da çatılı olarak görmekteyiz.

Bu tapınak, 1890 lı yıllarda Kayseri'ye gelmiş olan batılı müsteşriklerin de ilgisini çekmiş ve yaptıkları gravürlerde Erciyes eteklerinde bu tapınak olarak yorumlanabilecek binaya yer vermişlerdir.

Bu tapınağı ? gösteren bazı gravürler

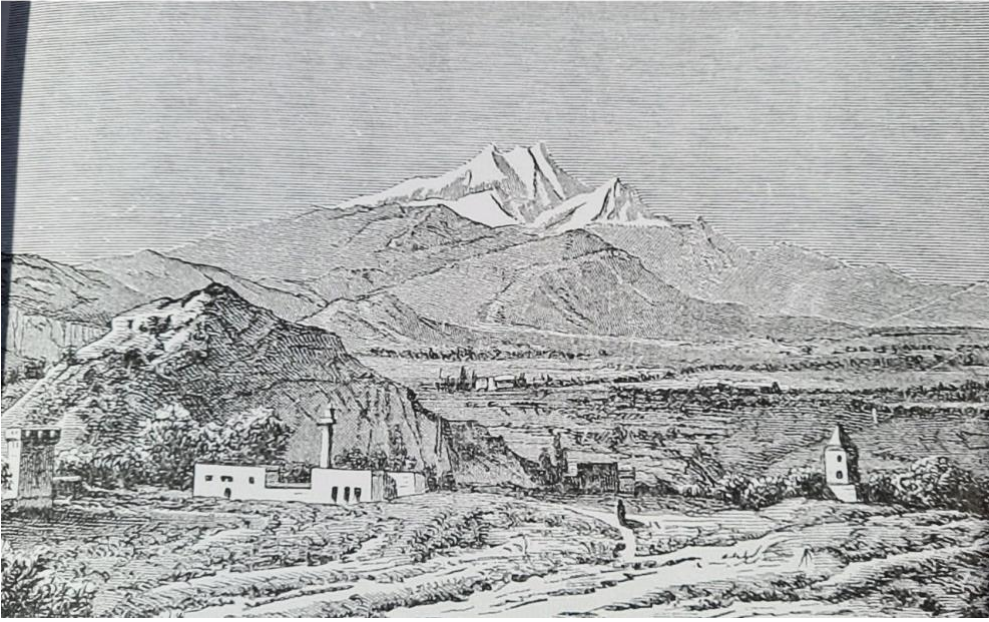
⁴ **Baitylos**, Eski Grek dininde, kutsal taş ya da sütun. Sözcük Sami kökenlidir (Arapça beyt: “ev”). İlk çağda sayısız kutsal taş (ya da put) vardı. Bunlar genellikle belli bir tanrının bulunduğu yer olarak görülür, o tanrının simgesi olan kutsal taşa tapınılırdı. En ünlü baitylos örneği, Delphoi'deki Apollon Tapınağı'nda bulunan ve evrenin tam merkezini gösterdiğine inanılan omphalos (göbek) adlı kutsal taşı. Delphoi'de bulunan ikinci bir taşın, Titan Kronos tarafından yutulmuş olduğu söylenir, Zeus'u simgelediği düşünülürdü.

©Tüm hakları saklıdır. Yazılı izin alınmadan basılamaz, çoğaltılamaz, kopyalanamaz, dağıtılamaz. Sadece kaynak göstermek kaydı ile atıfta bulunulabilir.

VIEW OF KAPPADOKIA : MOUNT ARGAIOS.¹

Bu gravürlerde sağ tarafta gösterilen yapının adı geçen tapınak mı olduğunu bilemiyoruz. Kadim Kayseri’de 1830 yıl önceki bir tapınağın mimarisini gösteren bu önemli Roma sikkesinin de kimlerde olduğu tespit edilip Kayseri’ye kazandırılması gerekir.

©Tüm hakları saklıdır. Yazılı izin alınmadan basılamaz, çoğaltılamaz, kopyalanamaz, dağıtılamaz. Sadece kaynak göstermek kaydı ile atıfta bulunulabilir.